

КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВИЩА ШКОЛА БІЗНЕСУ В ДОМБРОВІ ҐУРНІЧІЙ
НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
МИКОЛИ ГОГОЛЯ

ПЕДАГОГІЧНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 2 (7)

Київ
КиМУ
2018

Друкується відповідно до рішення Вченої ради Київського міжнародного університету, протокол №10 від 31 травня 2018 р.

П – 24 Педагогічна теорія і практика: Зб. наук. праць – К.: КиМУ, 2018. – Вип. 2 (7) – 416с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Артемова Любов Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології і педагогіки Київського міжнародного університету.

Заступники головного редактора:

Бондаренко Юрій Іванович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання української літератури Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя.

Валанчик Марек – доктор наук, професор Вищої школи бізнесу в Домброві Гурнічій, проректор з наукової частини.

Мартиненко Світлана Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології Київського міжнародного університету.

Відповідальний секретар: Кулакевич Тетяна Василівна, старший викладач кафедри психології та педагогіки Київського міжнародного університету.

Члени редакційної колегії

Бондар Володимир Іванович – академік Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

Воскобойнікова Галина Леонідівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології і педагогіки Київського міжнародного університету;

Ростанська Євгенія – доктор наук, керівник кафедри педагогіки, професор Вищої школи бізнесу в Домброві Гурнічій;

Крилоvecь Микола Григорович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Лукашова Ніна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри хімії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Орловська Малгожата – доктор наук, професор Вищої школи бізнесу в Домброві Гурнічій.

Збірник «Педагогічна теорія і практика», є правонаступником наукового видання, яке внесено до Переліку наукових фахових видань у галузі педагогічних наук. У збірнику можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук, кандидата педагогічних наук, здобувачів третього рівня вищої освіти доктора філософії, та наукових звань професора і доцента.

У збірнику наукових праць «Педагогічна теорія і практика» публікуються статті, що містять виклад результатів наукових досліджень, а також огляди з найбільш актуальних проблем педагогічної теорії. Збірник «Педагогічна теорія і практика» присвячено актуальним проблемам і результатам наукових досліджень у галузі гуманітарних і суспільних наук. Висвітлено результати теоретичних та експериментальних досліджень з педагогіки викладачів, аспірантів, студентів магістратури, здобувачів. Даний збірник висвітлює проблеми всебічного виховання молодого покоління в умовах різних соціальних інституцій – сімей, дошкільних навчальних закладів, шкіл всіх типів, вищих навчальних закладів з орієнтацією на національні та загальнолюдські цінності.

email: asp@kymu.edu.ua

www : <http://www.kymu.edu.ua/pedahohichna-teoriya-i-praktyka.html>

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України
Наказ МОН України №1413 від 24 жовтня 2017 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія КВ № 22349-12249Р від 23 вересня 2016 р.

© ПВНЗ «Київський міжнародний університет» (Україна), 2018

© Вища школа бізнесу в Домброві Гурнічій (Польща), 2018

© Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя (Україна), 2018

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ПЕДАГОГІЧНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Випуск 2 (7) 2018

ЗМІСТ

CONTENTS

<p>Артемова Л.В. - Принципи дидактики в дошкільній педагогіці</p>	6	<p>Artemova L.</p>
<p>Агіляр Туклер В.В. - Формування особистості в дошкільному віці</p>	30	<p>Agiliar Tukler V. - Formation of personality in preschool age</p>
<p>Барановська Л.Л. - Професійна компетентність керівника науково дослідницької роботи учнів в умовах реформування освіти</p>	51	<p>Barananovska L. - Professional competence of the head of students' research activities in the system of reforming the modern school</p>
<p>Барбасов С.О., Дьомічев К.Е., Коваленко О.І., Сініченко С.В. - Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх фахівців магістрів зі спеціальності комп'ютерні науки</p>	73	<p>Barbasov S., Dyomichev K., Kovalenko O., Sinichenko S. - Competence approach in the training of future master degree specialists in the field of computer science</p>
<p>Бочарова О.А. - Університет третього віку в польщі: становлення та розвиток</p>	97	<p>Bocharova O. - The third age university in poland: formation and development</p>
<p>Браславська О.В. - Взаємозалежності та ієрархія компонентного складу професійного потенціалу педагога</p>	116	<p>Braslavska O. - Interdependence and hierarchy of compositional analysis of professional potential of the pedagogue</p>
<p>Valchuk O. - Teacher professional development</p>	137	<p>Вальчук О.І. - Професійний розвиток учителя англійської мови</p>
<p>Герасименко О.В. - Перспективи використання позитивного досвіду діяльності попечительських рад хіх – початку хх століття в сучасних освітніх закладах</p>	164	<p>Herasymenko O. - Perspectives of the use of positive experience of the activity of the personal boards of the xix - the beginning of the XX century in modern educational institutions</p>
<p>Каспрів Ю.Ф. - Визначення місця поняття професійної компетентності в сфері професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників</p>	186	<p>Каспрів Ю. - The issue of the future international economists' professional training in education</p>

УДК 37(477)20:37(477)18/19[#]

**Оксана Володимирівна
ГЕРАСИМЕНКО**

викладач кафедри географії та
методики її навчання
Уманського державного
педагогічного університету імені
Павла Тичини

e-mail: oksana_gerasimenko@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ ПОПЕЧИТЕЛЬСЬКИХ РАД ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ В СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Вступ. Період суспільно-політичних і соціально-економічних зрушень, що відбуваються в Україні, супроводжується пошуками смислових орієнтирів у гуманітарній галузі, зокрема в освіті, які визначали б пріоритети, спрямовані на творення і трансформацію всієї педагогічної діяльності. Ці пошуки, що мають багатоплановий характер, спонукають до використання українських культурно-історичних традицій, теоретичних і практичних надбань вітчизняної педагогіки, досвіду співпраці освітніх закладів із державно-громадськими інституціями. З кінця 90-х років ХХ століття в Україні створюються піклувальні ради, завдання яких – сприяння діяльності навчальних закладів усіх типів і форм власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історіографічний аналіз джерел, у яких висвітлюється історія створення та діяльності попечительських рад кінця ХІХ – початку ХХ

століття дав змогу виявити дослідження, що частково висвітлюють цю проблему в контексті модернізації й управління освітою, добродійності в освіті: Л. Березівська «Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті» (2009), Л. Гаєвська «Розвиток державно-громадського управління загальною середньою освітою в Україні (друга половина ХІХ – початок ХХ століття)» (2010) та ін. Окремі аспекти діяльності прообразу попечительських рад – піклувальних рад є предметом дослідження І. Довбиш, О. Крикунової, І. Лікарчука, О. Співаковського та ін.

Висвітлення нерозв’язаних раніше частин загальної проблематики, яким присвячується означена стаття. Досвід діяльності попечительських рад ХІХ – початку ХХ століття в контексті державно-громадського управління навчальними закладами належно не вивчений.

Формулювання цілей статті

Мета: обґрунтування використання досвіду роботи попечительських рад ХІХ – початку ХХ століття, державно-громадського органу управління навчальними закладами в роботі сучасних піклувальних рад закладів освіти.

Завдання:

Виокремити відмінності між попечительськими радами ХІХ – початку ХХ ст. та сучасними піклувальними радами.

Виявити стан та обґрунтувати перспективи використання історико-педагогічного досвіду попечительських рад ХІХ – початку ХХ століття для вдосконалення діяльності піклувальних рад у сучасних освітніх навчальних закладах.

Результати досліджень. Демократичні перетворення, які відбуваються в Україні нині після Революції гідності, спонукають до перегляду традиційного розуміння поняття «управління», переосмислення його мети та засобів реалізації.

О. Співаковський у статті «Успіх і результативність – через широке партнерство. Як розвиватися освітній сфері» (2017)

[17, с. 4] у стратегічному баченні розвитку освіти в Україні одним з першочергових практичних кроків називає те, що управління у сфері освіти «...має бути відкритим та прозорим, підзвітним перед громадою та суспільством. Забезпечення державно-громадського партнерства в управлінні державними та комунальними школами, зокрема шляхом створення ефективних батьківських та наглядових рад» [17, с. 4].

Вартий уваги історико-педагогічний досвід діяльності прообразу сучасних піклувальних рад – попечительських рад, громадських органів управління навчальними закладами України в ХІХ – на початку ХХ століття, заснованих на засадах гласності, демократичності, толерантності.

Для глибшого осмислення й оцінки попечительства розглянемо суть сентенції «попечительська рада», що об'єднує два поняття: «попечительство» і «рада». Проаналізуємо кожне.

За «Енциклопедією освіти» (2008) [5, с. 696], попечительство – це одна з форм захисту прав неповнолітніх до 17–18 років, що встановлюється з метою захисту їх інтересів, утримання, виховання й освіти. Описується формування інституту попечительства в Україні еволюційно з ХVІІІ століття у вигляді призначення окремих заможних осіб для матеріальної допомоги навчальним закладам. В історії української освіти попечительство розглядається в кількох основних різновидах: діяльність попечителів навчальних округів і навчальних закладів; діяльність попечительських рад (округів, освітніх установ); попечительські комітети й товариства (попечительські благодійні товариства тощо) [8, с. 696].

Енциклопедичний словник Ф.А. Брокгауза і І.А. Ефрона (1907) дає визначення поняття «попечитель навчальних округів». Посада запроваджена 1803 р. Першими попечителями навчальних округів були члени головного управління училищ. Попечителі повинні були відповідати за «благоустрій» усіх увіренох їм навчальних закладів, «турбуватись про їх устрій і

взагалі про поширення і успіхи народної просвіти», оглядати заклади щонайменше раз на два роки і про все подавати звіт міністру. До 1835 р. управління округами перебувало, однак, у підпорядкуванні училищних комітетів, які були при кожному університеті, права (попечителів навчальних округів – О. Г.) були обмежені: вони не мали ніякої розпорядчої влади, спостерігали за виконанням законів та приписів міністра, передавали йому подання університету, до яких, за заведеним звичаєм, докладали власні думки. Лише з 1835 р. (попечитель навчального округу – О. Г.) став повним начальником усіх навчальних закладів округу. Йому було надано право призначати директорів гімназій та затверджувати на посадах інспектора і вчителів; розширено також його владу з господарської частини. На допомогу попечителю призначали помічника, якому він міг довіряти яку-небудь частину управління на власний розсуд, і вченого чиновника для особливих доручень, у званні інспектора казенних училищ округу, а для ради про навчальні і господарські справи створювали попечительську раду, канцелярія якої була водночас і канцелярією попечителя. Влада попечителя того часу поширювалася тільки на улаштування нових навчальних закладів і їх перетворення, а також на деякі найважливіші випадки, що вимагають дозволу міністра. Отже, кожний попечитель мав попечительську раду, у якій під його головуванням засідають помічник попечителя, окружні інспектори, директори навчальних закладів, окремі професори університету і викладачі (за особливим запрошенням). На раді розглядають питання за призначенням самого попечителя (попечителя навчального округу – О. Г.), адміністративні справи і ті, що стосуються власне навчальної частини; виконавцем рішень є попечитель (попечитель навчального округу – О. Г.). Усього навчальних округів – 12 (С.-Петербурзький, Московський, Ризький, Київський, Казанський, Харківський,

Віленський, Одеський, Оренбурзький, Варшавський, Кавказький і Західносибірський). Крім того, були утворені головні правління громадян училищ Східного Сибіру, Приамурського генерал-губернаторства і Туркестанського краю [19].

XIX століття було ознаменоване посиленою увагою до такої управлінської інституції, як попечительство. Започатковується посада попечителя навчального округу, в обов'язки якого входили організаційні питання та контроль за адміністративно-господарською та навчальною діяльністю керівників освітніх установ в окрузі. При попечителі створюється попечительська рада, в обов'язки якої входило безпосереднє піклування про освітні установи: розпорядження коштами, майном, удосконалення навчально-виховної роботи, кадрові питання тощо.

Однак уже 1918 року постановою «Про скасування попечителів навчальних округів і їх помічників, головних і окружних інспекторів та їх секретарів і помічників секретарів, а також попечительських рад і канцелярій при навчальних округах» [11] було припинено будь-яку попечительську діяльність, усі турботи на себе брала держава, з'являється поняття «шефство», яке, на наш погляд, було дотичним до попечительства.

Велика радянська енциклопедія (1978) тлумачить термін «шефство»: «Форма громадської діяльності, системна, товариська допомога, яка надавалась однією організацією іншій, закладом (шефом) другому (підшефному) колективу. Як приклад, шефство над школою, військовою частиною, колгоспом» [1, с. 393]. З переходом держави до приватної форми власності шефська громадська діяльність припинилась.

Поняття «рада» також має кілька значень. Варте уваги визначення, надане у «Великому тлумачному словнику української мови» (2005) [3, с. 870]: «Рада – це колегіальний

орган якої-небудь організації, установи чи сама організація, установа, що розпоряджається, керує ким-, чим-небудь або радить у чомусь» [3, с. 870].

Поняттям рада будемо позначати колегіальний орган управління, заснований на засадах гласності, демократії, толерантності.

У радянський період поняття «попечитель», «попечительство», «попечительська рада» стали ототожнювати з поняттями «піклувальник», «піклування», «піклувальна рада», не задумуючись над історичним змістом цих термінів.

Так, у Словнику української мови (1970) читаємо те, що «попечительство» є похідним від слова «опіка», що означає піклування чіїми-небудь діями, вчинками; організований і контрольований державою нагляд за недієздатними громадянами, піклування про їхні особисті чи майнові права та інтереси [16, с. 197].

Український радянський енциклопедичний словник (1987) дає визначення: «Піклування – один з засобів охорони прав та інтересів неповнолітніх віком від 15 до 18 років, а також громадян, яких суд визнав обмежено дієздатними. Здійснюється піклувальниками, яких призначають виконками місцевих рад. Порядок призначення піклувальників встановлено Правилами опіки і піклування в УРСР, 1971» [18, с. 684].

Подібне визначення трактує Великий енциклопедичний юридичний словник (2007): «Піклувальник – особа, призначена за рішенням органу опіки і піклування або суду для захисту особистих немайнових і майнових прав та інтересів позбавлених батьківського піклування неповнолітніх осіб, а також повнолітніх осіб, цивільна дієздатність яких обмежена судом. Загальні правила щодо виконання піклувальником своїх обов'язків та розпорядження майном підопічного, а також правила про довічне управління майном встановлені ст. 55–79, 1032 Цивільного кодексу України. Спеціальні правила щодо

підкування над дітьми визначені в главі 19 Сімейного кодексу України» [2, с. 630–631].

З кінця 90-х років ХХ століття в Україні почали утворюватися піклувальні ради при навчальних закладах як громадська інституція підтримки роботи навчальних закладів.

В Україні створене певне правове підґрунтя діяльності піклувальних рад: Закон України «Про освіту» (2017), Положення про загальноосвітній навчальний заклад (2001), Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу (2001), Концепція нової української школи (2016).

Щодо назви «піклувальна рада», ми вважаємо, що є певна дwoякість у трактуванні. Члени ради насправді повинні бути піклувальниками. У Сімейному кодексі України (2004) [6, с. 391] у пункті 2 статті 243 вписано, що підкування встановлюється над дитиною у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років органом опіки і підкування [6, с. 391]. У статті 17 зазначеного кодексу вказано, що орган опіки і підкування надає допомогу особі у здійсненні нею своїх сімейних прав та виконанні сімейних обов'язків [6, с. 37].

На нашу думку, змісту діяльності відповідає історична назва «попечительська рада», а головою ради має бути попечитель.

Аналіз досвіду роботи практиків у фахових періодичних виданнях дає підстави стверджувати, що діяльність піклувальних рад ще не усвідомлена в суспільстві як ефективна форма залучення громадян до управління конкретним закладом освіти. Основною засадою для оптимістичного погляду на можливості попечительства в освіті можуть стати факти з історії. Нинішні спроби відродження попечительства відображають усвідомлену суспільством і державою потребу в створенні громадських механізмів підтримки закладу загальної середньої освіти.

Результатом змін в Україні має стати створення нового,

сучасного типу управління освітою, який ґрунтується на державно-громадській моделі. З цією метою необхідно виявити перспективи вдосконалення діяльності попечительських (піклувальних) рад у сучасних освітніх навчальних закладах.

Однак, як засвідчують реалії сьогодення, перехід до державно-громадського управління відбувається надто повільно й поки що не дає відчутних позитивних результатів. Гальмують виконання цього завдання чотири основні чинники.

Перший чинник пов'язаний з особою самого керівника навчального закладу, який не хоче допускати на «свою територію» інших, на його думку, «чужинців».

Як нам видається, у багатьох навчальних закладах працює такий механізм створення піклувальної ради: у дирекції школи складаються добрі стосунки з місцевим сільськогосподарським товариством, іншими підприємствами та приватними підприємцями міста, району, села, представниками місцевих органів влади. Заходи щодо створення піклувальної ради можна окреслити відповідною програмою, що включає три етапи цього процесу: аналітичний, організаційний, практичний. Аналітичний етап включає: комплексний аналіз умов функціонування й управління розвитком школи, вивчення і систематизацію документів, які регулюють порядок управління школою, розробку проекту Положення про піклувальну раду. Організаційний етап охоплює: складання орієнтовного списку кандидатів до піклувальної ради школи, ознайомлення їх із проектом Положення про піклувальну раду під час ведення переговорів, вивчення досвіду інших шкіл з цього питання, розгляд Проекту положення на загальних зборах школи із внесенням доповнень і змін і його ухвалення. Практичний етап включає: проведення першого засідання піклувальної ради: ознайомлення з ухваленням Положенням, розробку плану роботи на рік, вибір голови, секретаря, розподіл обов'язків; розгляд питань, віднесених до компетенції піклувальної ради,

висвітлення роботи в засобах масової інформації, на сайті закладу.

Другий чинник зумовлюється розходженнями, які існують в українському законодавстві, положення якого керівник трактує по-своєму.

На підтвердження нашої думки процитуємо положення, що стосуються цієї проблеми і затверджені в Законі України «Про загальну середню освіту» та Положенні про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу.

У Законі України «Про загальну середню освіту» [12, с. 4] у статті 39 «Управління та громадське самоврядування загальноосвітнього навчального закладу» визначається, що керівництво загальноосвітнім навчальним закладом здійснює директор. Колегіальним органом управління загальноосвітнім навчальним закладом є педагогічна рада, повноваження якої визначаються Положенням про загальноосвітні навчальні заклади. Органом громадського самоврядування загальноосвітнього навчального закладу є загальні збори (конференція) колективу загальноосвітнього колективу [12, с. 8].

У Положенні про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу (2001) наголошується: «...не допускається втручання членів піклувальної ради в навчально-виховний процес без згоди керівника загальноосвітнього навчального закладу» [13, с. 2–4]. З одного боку, громадськості делегуються права на залучення до життєдіяльності навчального закладу, а з другого – можливість їх реалізації замикається на тому ж керівникові, який не дає своєї згоди.

Позитивним є те, що враховано історичний досвід діяльності попечительських рад у статті 29 «Наглядова (піклувальна) рада закладу освіти» Закону України «Про освіту» (2017) зазначено: «...піклувальна рада має право: брати участь у визначенні стратегії розвитку закладу освіти та контролювати її виконання;

сприяти залученню додаткових джерел фінансування; аналізувати та оцінювати діяльність закладу освіти та його керівника; контролювати виконання кошторису або бюджету закладу освіти і вносити відповідні рекомендації та пропозиції, що є обов'язковими для розгляду керівником закладу освіти; вносити засновнику закладу освіти подання про заохочення або відкликання керівника закладу освіти з підстав, визначених законом; здійснювати інші права, визначені спеціальними законами, установчими документами закладу освіти» [15, с. 3].

Третім чинником, що гальмує процес управління загальноосвітнім навчальним закладом на державно-громадських засадах, вважаємо слабку обізнаність, а то й цілковите незнання представниками громадськості наданих їм прав брати участь в управлінській діяльності, внутрішньому житті школи. Добре, коли керівник налаштований на таке співробітництво і докладає зусиль до його впровадження. У більшості ж випадків спрацьовує механізм відторгнення навчально-виховного закладу від соціуму, перетворюючи школу майже на закритий заклад.

За твердженням І. Довбиша, існує думка, що в школі для забезпечення державно-громадського принципу управління достатньо лише двох суб'єктів: директора школи як представника держави і ради школи – представника і виразника громадських інтересів. Згідно з Положенням про загальноосвітній навчальний заклад до ради школи обираються пропорційно представники від педагогічного колективу, учнів II–III ступенів навчання, батьків, громадськості [4, с. 2].

За таких умов забезпечити належно представництво всіх зацікавлених в управлінні суб'єктів неможливо. Школа, якщо вона хоче мати підтримку не лише з боку держави, повинна бути органічно пов'язана з тим середовищем, у якому перебуває. Не використання потенціалу для розвитку школи через залучення його окремих представників до управління нею

означає нерозуміння реалій сучасного життя [4, с. 23].

На нашу думку, найслабшим місцем у роботі директорів загальноосвітніх навчальних закладів є налагодження зв'язків з батьками учнів і громадськістю, хоча цей аспект набуває особливої значущості з огляду на сучасні вимоги при переході до державно-громадської моделі управління освітою.

Донедавна заклад на підставі Примірного положення про батьківські комітети (ради) загальноосвітніх навчальних закладів розробляє власне положення про батьківські комітети з урахуванням особливостей діяльності свого закладу та вимог до статутних документів, визначених у статті 13 Закону України «Про об'єднання громадян». Метою діяльності комітетів є захист законних інтересів своїх дітей в органах громадського самоврядування закладу, у відповідних державних, судових органах, а також надання допомоги педагогічному колективу в реалізації завдань загальної середньої освіти. Основними завданнями діяльності комітетів є сприяння створенню умов для формування та розвитку особистості учня та його громадянської позиції, становленню учнівського самоврядування; виховання в учнів шанобливого ставлення до державних святинь, української мови і культури, історії і культури народів, які проживають в Україні; формування загальнолюдської культури і моралі, культури міжетнічних відносин; захисту здоров'я та збереження життя і здоров'я дітей; здобуття учнями обов'язкової загальної середньої освіти, розвитку їх природних здібностей та підтримки обдарованої молоді; запобігання бездоглядності дітей у вільний від занять час і безпритульності; всебічного зміцнення зв'язків між родинами, навчальним закладом і громадськістю з метою встановлення єдності їх виховного впливу на дітей; залучення батьківської громадськості до професійної орієнтації учнів, позакласної та позашкільної роботи; організації роботи з поширення психолого-педагогічних і правових знань серед батьків,

підвищення їх відповідальності за навчання і виховання дітей; з'ясування питань розвитку матеріально-технічної бази навчального закладу та його благоустрою [14, с. 1–2]. Наказом Міністерства освіти від 21.12.2017 року №1649 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів» наказ Міністерства освіти і науки від 02 червня 2004 року «Про затвердження примірного положення про батьківські комітети (ради)» визнано таким, що втратив чинність.

Відповідно до одного з принципів ключової реформи Міністерства освіти і науки «Нова українська школа» (2016) – партнерство, серед іншого між школою та батьками. Батьки можуть створювати свої органи громадського самоврядування, а отже впливати на освітній та виховний процеси [10].

На нашу думку, унаслідок нерегульованості на законодавчому рівні проблеми виникають непорозуміння з боку батьківської громади, про що свідчать листи Міністерства освіти і науки «Щодо благодійних внесків», які періодично надходять до навчальних закладів: «...у засобах масової інформації з'являються повідомлення про примусові благодійні внески в окремих навчальних закладах та їх нецільове використання...»

Четвертим чинником, який гальмує діяльність піклувальних рад, є те, що сучасні піклувальні ради, на відміну від історико-педагогічного досвіду, засновані на громадських засадах. У цьому і полягають значні втрати в його функціонуванні.

На нашу думку, піклувальна рада є тим відсутнім компонентом, що дійсно може повною мірою забезпечити представництво громадськості в управлінні школою. Піклувальники навчального закладу – це місцеві підприємства, сільськогосподарські товариства, фермерські господарства, окремі приватні підприємці, колишні випускники, що вдало зробили кар'єру чи створили власний бізнес, комерційні структури вищих рівнів, що мають інтерес і бажання створити

собі добре ім'я в регіоні, де перебуває заклад.

На думку І. Лікарчука, треба розуміти просту істину: у житті закладу піклувальна рада має відігравати ту ж роль, що її має рада директорів великої компанії. Директор закладу освіти, якщо він працює з піклувальною радою, має відігравати роль виконавчого директора цієї компанії [9, с. 88].

На думку О. Крикунової, глибокі якісні зміни в школі неможливо провести тільки на шкільному рівні, вони можливі лише за умови планомірних зусиль усієї системи освіти, на всіх її рівнях із широким залученням громадськості [7, с. 19–21].

На нашу думку, функціонування таких піклувальних рад у навчальних закладах є формальним, не відповідає запитам нинішнього суспільства. Функції піклувальної ради та ради навчального закладу дублюються. Педагогічна рада не підзвітна піклувальній раді. Піклувальна рада повинна виконувати функції ради керівників, які мають турбуватися не лише про поліпшення матеріально-технічної бази навчальних закладів, а й про розвиток навчального закладу, підвищення престижу педагогічної праці, про майбутні кадри для навчального закладу. Головним результатом роботи стане справжня відкритість школи, а батьки і громадськість – реальними учасниками навчально-виховного процесу.

Щодо назви «піклувальна рада», ми вважаємо, що є певна двоякість у трактуванні. Члени ради справді мають бути піклувальниками. З першого січня 2004 року набув чинності Сімейний кодекс України, у якому в пункті 2 статті 243 виписано, що піклування встановлюється над дитиною у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років органом опіки і піклування [6, с. 391]. У статті 17 зазначеного кодексу вказано, що орган опіки і піклування надає допомогу особі у здійсненні нею своїх сімейних прав та виконанні сімейних обов'язків [6, с. 37].

На нашу думку, змісту діяльності відповідає історична назва «попечительська рада», а головою ради має бути попечитель.

Аналізуючи позитивний історико-педагогічний досвід діяльності попечительських рад упродовж XIX – початку XX століття, доходимо висновку, що попечительство в той період набуло чіткої системи завдяки значній кількості нормативно-правових документів, у яких визначалися принципи державно-громадського контролю діяльності середніх навчальних закладів. Відповідно до законодавства при гімназіях, прогімназіях і реальних училищах затверджувалась керівна посада – почесного попечителя. Основними напрямками його діяльності були: контроль за діяльністю освітньої установи; турбота про матеріальне забезпечення закладу, як залучення коштів, так і їх витрати; організація та проведення різних заходів; участь у засіданнях педагогічної ради та господарського комітету тощо. У містах, де було декілька навчальних закладів (гімназія, прогімназія, реальне училище), створювалася єдина для всіх них попечительська рада, в обов'язки якої входив не тільки нагляд за діяльністю цих установ, але й благодійність членів рад, залучення ними додаткових коштів для поліпшення роботи навчальних закладів, організації різних заходів, збір коштів на утримання конкретної освітньої установи. Попечительські ради сприяли соціальному захисту дітей, учителів і співробітників, що виражалось у наданні допомоги малозабезпеченим учням; сприяння працевлаштуванню вихованців дитячих будинків та інтернатів; створення для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, умов організації первинної трудової і допрофесійної підготовки; заснування премій і стипендій для малозабезпечених і обдарованих учнів тощо (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Порівняльна таблиця діяльності попечительських рад у XIX столітті – на початку XX століття та піклувальних рад у сучасній Україні

Діяльність попечительських рад загальноосвітніх навчальних закладів XIX – на початку XX століття	Діяльність піклувальних рад загальноосвітніх навчальних закладів у сучасній Україні
Будівництво приміщень навчальних закладів власним коштом або на пайових умовах	–
Пошуки коштів для облаштування приміщень	Вишукує кошти для облаштування приміщень (поодинокі випадки)
Обрання директорів гімназій	Поодинокі випадки
Забезпечення закладу матеріально-технічним обладнанням	Вишукування коштів для придбання комп'ютерної техніки, навчальних кабінетів(поодинокі випадки)
Забезпечення підручниками, посібниками	Придбання книг, посібників, науково-популярних, спеціалізованих, науково-методичних журналів
Забезпечення закладу продуктами харчування	Забезпечення закладу продуктами харчування (сільська місцевість поодинокі випадки)
Створення для учнів можливості для відвідування розташованих поблизу фабрик, заводів, організація екскурсій	Організація екскурсій для учнів загальноосвітніх навчальних закладів
Допомога відмінникам у продовженні навчання в одному з вищих спеціальних навчальних закладів	–

Влаштування на посади, що відповідають рівню підготовки	–
Обрання нових іноземних мов, які мають викладатись у закладі	–
Створення пансіонів	–
Призначення державних стипендій	–
Звільнення від плати за навчання малозабезпечених учнів	–
Видача одноразових грошових допомог і щорічних стипендій із спеціальних коштів середніх навчальних закладів бідним учням	–
Створення попечительств як товариств допомоги бідним вихованцям	–

Практика управління навчальними закладами сьогодення засвідчує наявність низки недоліків, а саме: недосконалість нормативно-правової бази управлінської сфери діяльності; відсутність об'єктивних, незалежних від втручання вищих органів управління освітою, обґрунтованих і дієвих технологій в управлінні навчальними закладами; немає чіткої системи долучення громадськості до освітянських справ як передумови становлення державно-громадського управління.

Висновки. Отже, нами розглянуто теоретичні аспекти діяльності прообразу сучасних піклувальних рад – органу державно-громадського управління навчальними закладами України у XIX – на початку XX ст. (попечительські ради); встановлено, що історико-педагогічний досвід діяльності

попечительських рад в Україні в вищезазначений період, є перспективним для вдосконалення діяльності піклувальних рад у сучасних освітніх навчальних закладах у межах якісно нового підходу до державно-громадського управління навчальними закладами. Тому що управління навчальними закладами сьогодення засвідчує наявність недоліків, а саме: недосконалість нормативно-правової бази управлінської сфери діяльності; відсутність об'єктивних, незалежних від втручання вищих органів управління освітою, обґрунтованих і дієвих технологій в управлінні навчальними закладами; немає чіткої системи долучення громадськості до освітянських справ як передумови становлення державно-громадського управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Велика радянська енциклопедія: в 30 т. / за ред. О.М. Прохорова. 3-тє вид., перероб. і допов. Москва: Советская энциклопедия, 1978. Т. 29. 393 с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ: Юридична думка, 2007. 992 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Довбиш І.А. Піклувальна рада в сільській школі як гарант збереження і розвитку освіти на селі. Управління школою. 2009. № 30. С. 22–26.
5. Енциклопедія освіти / за ред. В.Г. Кременя. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
6. Ківалов С.В., Червоний Ю.С., Волосатий Г.С. та ін. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / за ред. Ю.С. Червоного. Київ; Одеса: Юрінком Інтер, 2008. 504 с.
7. Крикунова О.С. Державно-громадське управління сільською школою. Управління школою. 2009. №30. С. 19–21.
8. Лікарчук І. Піклувальні ради в загальноосвітніх закладах:

перші уроки. Рідна школа. 2004. №5. С. 3–5.

9 Лікарчук І. Піклувальні ради в загальноосвітніх навчальних закладах України: шукаючи шляхи утвердження. Підручник для директора. 2002. № 3–4. С. 83–88.

10. Нова українська школа URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/> (дата звернення: 04. 02. 2018).

11. Об упразднении попечителей учебных округов и их помощников, главных и окружных инспекторов, состоящих при них секретарей и помощников секретарей, а равно попечительских советов и канцелярий при учебных округах: Постановление Наркомпроса РСФСР от 21.01.1918 г. URL: <http://lawru.info/dok/1918/01/21/n1206249.htm> (дата звернення: 14.02.2018).

12. Про загальну середню освіту: Закон України від 13.05.1999 р. №651–XIV. Дата оновлення: 05.03.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення: 04.02.2018).

13. Про затвердження Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу: Наказ Міністерства освіти і науки України від 05.02.2001 р. № 45. Дата оновлення: 05.02.2001. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0146-01> (дата звернення: 04.02.2018).

14. Про затвердження Примірного положення про батьківські комітети (ради) загальноосвітнього навчального закладу: Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.06.2004 р. №440. URL: <http://mon.gov.ua/content/%D0%9D%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%B0/440-20064.pdf> (дата звернення: 04.02.2018).

15. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII. Дата оновлення: 05.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> (дата звернення: 04.

02. 2018).

16. Словник української мови: в 11 т. / редкол.: І.К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1970. Т. 7. 723 с.

17. Співаковський О. Успіх і результативність – через широке партнерство. Як розвиватися освітній сфері. Голос України. 2017. №10. С. 4.

18. Український радянський енциклопедичний словник: в 3 т. / редкол.: Ф. С. Бабичев (голова) та ін. 2-ге вид. Київ: Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1987. Т. 2. 768 с.

19. Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона (в 86 томах с иллюстрациями и дополнительными материалами). URL: <http://www.vehi.net/brokgauz/> (дата звернення: 04.02.2018).

Транслітераційний переклад використаних джерел

1. Prokhorova O.M. (1978) Velyka radians'ka entsyklopediia: v 30 te / za red.. 3-ie vyd., pererob. i dopov. Т. 29. Moskva: Sovetskaia entsyklopedyia,.

2. Shemshuchenko Yu.S. (2007) Velykyj entsyklopedychnyj iurydychnyj slovnyk. Kyiv: Yurydychna dumka.

3. Busel V.T. (2005) Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy. Kyiv; Irpin': VTF «Perun».

4. Dovbysh I.A. (2009) Pikluval'na rada v sil's'kij shkoli iak harant zberezhennia i rozvytku osvity na seli. Upravlinnia shkoloiu. №30. 22–26.

5. Kremen V.H. (2008) . Entsyklopediia osvity Kyiv: Yurinkom Inter.

6. Kivalov S.V., Chervonyj Yu.S., ...Volosatyj H. S. (2008). Naukovo-praktychnyj komentar Simejnoho kodeksu Ukrainy. Kyiv; Odesa: Yurinkom Inter, 2008. 504 s.

7. Krykunova, O. S.(2009) Derzhavno-hromads'ke upravlinnia sil's'koiu shkoloiu. Upravlinnia shkoloiu. №30. 19–21.

8. Likarchuk I. (2004) Pikluval'ni rady v zahal'noosvitnikh zakladakh: pershi uroky. Ridna shkola. №5. 3–5.
9. Likarchuk I. (2002) Pikluval'ni rady v zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh Ukrainy: shukaiuchy shliakhy utverdzhennia. Pidruchnyk dlia dyrektora. № 3–4. 83–88.
10. Nova ukrains'ka shkola (2016) URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>
11. Ob uprazhneny popечytelej uchebnykh okruhov y ykh pomoschnykov, hlavnykh y okruzhnykh ynspektorov, sostoiaschykh pry nykh sekretarej y pomoschnykov sekretarej, a ravno popechytel'skykh sovetov y kantseliaryj pry uchebnykh okruhakh: Postanovlenye Narkomprosa RSFSR ot 21.01.1918 h. (1918). URL: <http://lawru.info/dok/1918/01/21/n1206249.htm>
12. Pro zahal'nu seredniu osvitu: Zakon Ukrainy vid 13.05.1999 r. №651–XIV(1999). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
13. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro pikluval'nu radu zahal'noosvitn'oho navchal'noho zakladu: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 05.02.2001 r. № 45.(2001) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0146-01>
14. Pro zatverdzhennia Prymirnoho polozhennia pro bat'kivs'ki komitety (rady) zahal'noosvitn'oho navchal'noho zakladu: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 02.06.2004 r. № 440. (2004)URL: <http://mon.gov.ua/content/%D0%9D%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%B0/440-20064.pdf>
15. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. №2145-VIII.(2017) .URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
16. Bilodid I.K.(1970) Slovnyk ukrains'koi movy: v 11 t. Kyiv: Naukova dumka.

17. Spivakovs'kyj O. (2017). Uspikh i rezul'tatyvnist' – cherez shyroke partnerstvo. Yak rozvyvatysia osvithnij sferi. Holos Ukrainy. № 10.
18. Babychev F.S. (1987). Ukrains'kyj radians'kyj entsyklopedychnyj slovnyk: v 3 t. Kyiv: Holovna redaktsiia Ukrains'koi radians'koi entsyklopedii.
19. Brokhauz F.A., Efron, Y.A. (1907). Entsyklopedycheskyj clovar'. URL: <http://www.vehi.net/brokgauz/> (data zvernennia: 04.02.2018).

PERSPECTIVES OF THE USE OF POSITIVE EXPERIENCE OF THE ACTIVITY OF THE PERSONAL BOARDS OF THE XIX - THE BEGINNING OF THE XX CENTURY IN MODERN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The period of socio-political and socio-economical changes taking place in Ukraine are accompanied by the search for meaningful orientations in humanitarian field, particularly in education, which would determine the priorities aimed on creation and transformation of the whole pedagogical activity. This search having a multi-aspect nature encourages using Ukrainian cultural and historical traditions, theoretical and practical achievements of national pedagogy, the experience of cooperation between educational institutions and state-and-public establishments. The supervisory councils, promoting the educational institutions and other ownership forms of all types' activities, have been established in Ukraine since the end of the 90s of the twentieth century.

The disposal of the trustees' board performance in nineteenth and early twentieth centuries, state-and-public body of educational institutions management as a prototype of modern educational institutions' supervisory councils has been substantiated theoretically in the article. Theoretical aspects of the mentioned issue have been considered; the differences between the board of trustees of the nineteenth and early twentieth centuries and modern supervisory

councils have been determined to achieve the objective of this study. The comparative analysis of professional publications of practitioners has been provided as well as of the board of trustees of the 19th and early 20th centuries and modern supervisory councils; the reasons hindered the process of transition to state-and-public management have been defined.

Key words: trustee, board of trustees, trusteeship, trustee of the educational district, supervisory council.

Оксана Володимирівна Герасименко
викладач кафедри географії та методики її навчання
Уманського державного педагогічного університету імені Павла
Тичини

Уманський державний педагогічний університет ім. Павла
Тичини

м. Умань, Черкаська обл., вул. Садова, 2

e-mail: E-post@udpu.edu.ua

Тел. 0975251750

Oksana Volodymyrivna Herasymenko
Teacher of the Department of Geography and Methods of its
Training at
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
e-mail: E-post@udpu.edu.ua
Ph.0975251750

© ГЕРАСИМЕНКО О.В., 2018